

והוינן בה: מאי דיופרא?

אמר עולא: איילן של תאינה העושה דיו פירות [טוען עצמו בפירות, שתי פעמים] בשנה.

וכן מצינו בדברי רבי ירמיה בן אלעזר, בענין אחר, ש"דיו" משמעותו שניים:

אמר רבי ירמיה בן אלעזר: דיו [שני] פריצוף פנים היה לו לאדם הראשון כשבראו הקב"ה תחילה: אחד מלפניו ואחד מלאחוריו. וחלקו הקב"ה לשנים ועשה מן האחד את חוה [רש"י ברכות דף סא.], שנאמר "אחור וקדם" — מאחור ומלפנים — צרתני. צרת לי צורת פנים".⁽¹¹⁾

ואגב שנזכרה דעת רבי ירמיה בן אלעזר, שנבראה חוה מפרצוף כפול של אדם הראשון, מייתנין, דפליגי בה רב ושמואל.

כתיב "ויבן ד' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה".

פליגי בהאי קרא רב ושמואל:

חד אמר: פריצוף [פירוש: גוף — ערוך], שחילקו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון לשנים, שהיה מתחילה — זכר מכאן ונקבה מכאן.

חד אמר: זנב היה לו לאדם הראשון, ונטלו ממנו, וברא מהזנב את חוה.⁽¹²⁾

והוינן בה: בשלמא למאן דאמר פריצוף כפול של זכר ונקבה נברא האדם — ניחא היינו דכתיב "אחור וקדם צרתני".

אלא, למאן דאמר זנב — מאי "אחור וקדם צרתני", דמשמע שהיו לו שתי צורות?

ומשנינן: מפרש לה כדרכי אמי.

דאמר רבי אמי:

"אחור" למעשה בראשית — וכדמפרש בסמוך.

"קדם" לפורענות — כדמפרש בסמוך.⁽¹³⁾

ומפרשינן להא דרבי אמי:

ובשו"ת הרשב"א חלק א' סימן ס' כתב בתוך הדברים: שלא נבראו במעשה אלא אחד שהוא הזכר, ואין הנקבה נחשבת בבריאה, שאינה אלא כדבר הטפל אל העיקר ולקוח ממנו ולצורך תשמישו. והוא שקראוה רבותינו ז"ל "זנב", כענין: לראש ולא לזנב, עם היותה זנב באמת ונבנית ממנו.

ועיין בהקדמתו של הטור לאבן העזר, שהביא את דברי הראב"ד, שאילו היה האדם נברא מלכתחילה זכר ונקבה כשאר הברואים, לא היתה האשה מקבלת את מרות הזכר!

13. "צרתני" הוא לשון צרה, כלומר שתי צרות

קמא, נקט רבי עקיבא, דאפשר היינו נמי תנא קמא דברייתא — ריטב"א, ראה שם ובתוספות.

11. והיינו דכתיב ויקח אחת "מצלעותיו", כלומר: מצדיו, כמו: "ולצלע" המשכן.

12. וביאר בעץ יוסף בשם הרשב"א במגילה על מה דאמרינן שנבראה חוה מן הזנב — כלומר: דבר אחד שאין לו פריצוף, ולא היה לו צורך לאדם הראשון בזנב. ונטלו ממנו וברא את חוה. ולשון "זנב" נופל על דבר שאינו חשוב, שהזנב חלש ותשמישו מועט, והוא מושאל לכל דבר באדם שאין בו צורך.